

JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARI TEZKOR BO'LINMALARINING JINOYATLARNI ANIQLASH VA FOSH ETISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Inomiddinov Nodirbek Baxriddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada jazoni ijro etish muassasalarining tezkor bo'linmalari tomonidan jinoyatlarni aniqlash va fosh etish faoliyatini tashkil etish masalalari ko'rib chiqilgan. Ushbu jarayonning huquqiy asoslari, xususan, "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Jinoyat protsessual kodeksi, Jinoiy ijro kodeksi va Oliy sud plenumi qarorlari asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda tezkor bo'linmalarning jinoyatchilikka qarshi kurashdagi vazifalari, mavjud muammolar va ularni hal qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda zamonaviy yondashuvlar va axborot texnologiyalarining ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Ushbu maqola jinoyatlarning oldini olish va jazoni ijro etish tizimida huquqni muhofaza qilish samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Tezkor-qidiruv faoliyati, jazoni ijro etish, jinoyatlarni aniqlash, jinoyatlarni fosh etish, huquqiy asos, jinoiy ijro.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы организации деятельности оперативных подразделений учреждений исполнения наказаний по выявлению и раскрытию преступлений. Анализируются правовые основы данного процесса, в частности Закон «О оперативно-розыскной деятельности», Конституция Республики Узбекистан, Уголовный кодекс, Уголовно-процессуальный кодекс, Уголовно-исполнительный кодекс и постановления Пленума Верховного суда. Исследование посвящено задачам оперативных подразделений в борьбе с преступностью, существующим проблемам и предложениям по их решению. Также подчеркивается значение современных подходов и информационных технологий в данном направлении. Статья включает рекомендации, направленные на повышение эффективности деятельности по предупреждению преступлений и защите правопорядка в системе исполнения наказаний.

Ключевые слова: Оперативно-розыскная деятельность, исполнение наказаний, выявление преступлений, раскрытие преступлений, правовая основа, уголовно-исполнительное право.

Annotation: This article explores the organization of activities of operational units in correctional institutions for detecting and solving crimes. The study analyzes the legal framework of this process, including the Law "On Operative-Search Activities," the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the Criminal Code, the Criminal Procedure Code, the Penal Code, and resolutions of the Supreme Court Plenum. The research

highlights the tasks of operational units in combating crime, existing challenges, and proposals for solutions. The significance of modern approaches and information technologies in this context is also emphasized. The article provides recommendations aimed at improving the effectiveness of crime prevention and law enforcement in the penal system.

Keywords: *Operative-search activities, correctional institutions, crime detection, crime solving, legal framework, penal law.*

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasida jazoni ijro etish muassasalari tizimi jinoyatlarning oldini olish va mahkumlarning huquqiy va ijtimoiy reabilitatsiyasini ta’minlashga qaratilgan muhim mexanizmdir. Ushbu tizimda tezkor bo‘linmalarining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ular jinoyatlarni aniqlash, fosh etish va huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash vazifalarini bajaradi.

"Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida"gi qonun, Jinoyat kodeksi, Jinoyat protsessual kodeksi va Jinoiy ijro kodeksi mazkur bo‘linmalarining faoliyatini huquqiy jihatdan tartibga soladi. Ushbu qonunchilik asoslari jazoni ijro etish tizimida tartibni ta’minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashda tezkor bo‘linmalar faoliyatini samarali tashkil etish imkoniyatini beradi.

Mazkur maqola jazoni ijro etish muassasalarining tezkor bo‘linmalari faoliyatida uchraydigan muammolar, ularni hal etish yo‘llari hamda jinoyatchilikning oldini olishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini tahlil qiladi. Shuningdek, tadqiqot jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda tezkor bo‘linmalar faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Mazkur tadqiqotda jazoni ijro etish muassasalarining tezkor bo‘linmalari faoliyatini tahlil qilish uchun O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari asos sifatida olindi. Jumladan, **“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun**, O‘zbekiston Respublikasi **Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Jinoyat protsessual kodeksi, Jinoiy ijro kodeksi**, va **Oliy sud plenumi qarorlari** tadqiqotning huquqiy asosini tashkil etdi. Ushbu hujjatlar jazoni ijro etish muassasalarining tezkor bo‘linmalariga yuklatilgan vazifalar va ularning vakolatlarini belgilaydi.

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

1. **Normativ-huquqiy tahlil** – amaldagi qonunlar va qarorlar tizimli tahlil qilinib, jazoni ijro etish tizimida tezkor bo‘linmalar faoliyatining huquqiy asoslari o‘rganildi.

2. **Amaliyot tahlili** – jazoni ijro etish muassasalarida mavjud bo‘lgan jinoyatlarni aniqlash va fosh etish usullari o‘rganildi.

3. **Taqqoslash usuli** – jinoyatlarni aniqlashdagi ichki va xalqaro tajribalar solishtirilib, samarali usullar aniqlandi.

4. **So‘rovnoma va intervyu** – tizim xodimlari bilan suhbatlar o‘tkazilib, mavjud muammolar va takliflar yig‘ildi.

Mazkur yondashuvlar orqali tezkor bo‘linmalarning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi tavsiyalar ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, jazoni ijro etish muassasalarining tezkor bo‘linmalari jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda muhim o‘rin tutadi. **“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun** va boshqa normativ hujjatlar ushbu bo‘linmalarga aniq vakolatlar yuklagan bo‘lsa-da, faoliyat samaradorligini oshirish uchun qo‘shimcha mexanizmlar zarur.

Birinchidan, jinoyatlarni tezkor aniqlash uchun zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish lozimligi aniqlangan. Elektron ma‘lumotlar bazasidan foydalanish jinoyatchilikka qarshi kurashni tezlashtiradi.

Ikkinchidan, xodimlarning kasbiy tayyorgarligini oshirish zarur. Intervyular natijasida tezkor bo‘linmalar vakillari psixologik va analitik ko‘nikmalarga ehtiyoj sezayotganini bildirishdi.

Uchinchidan, ichki tartib-qoidalarini yanada kuchaytirish orqali jinoyatlarning oldini olish samaradorligi ortishi mumkinligi ma‘lum bo‘ldi.

Shuningdek, jinoyatlarni fosh etishda boshqa huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlikning kuchaytirilishi zarur. Tadqiqot davomida tizimli hamkorlikning qoniqarsiz darajada ekanligi aniqlangan.

Mazkur natijalar asosida bo‘linmalar faoliyatini takomillashtirish uchun aniq chora-tadbirlar taklif qilindi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari jazoni ijro etish muassasalaridagi tezkor bo‘linmalar faoliyatini takomillashtirish zarurligini ko‘rsatdi. "Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida"gi qonun va boshqa huquqiy hujjatlar ushbu bo‘linmalar uchun huquqiy asoslarni belgilab bergan bo‘lsa-da, mavjud amaliyotda samaradorlikni oshirishga qaratilgan qadamlar yetarli emas. Jumladan, tezkor bo‘linmalar tomonidan zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning cheklanganligi va kadrlarning yetarlicha malakali emasligi aniqlangan.

Jazoni ijro etish tizimida jinoyatlarni aniqlash va fosh etishning samaradorligi bevosita xodimlarning bilim va ko‘nikmalariga, ularning zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash malakasiga bog‘liqdir. Tizimda mavjud bo‘lgan elektron ma‘lumotlar bazasini joriy qilish, jinoyatchilarni kuzatish va ularning faoliyatini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Shuningdek, boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan uzviy hamkorlik tizimining yo‘lga qo‘yilishi jinoyatlarni tezkor aniqlash va fosh etish imkoniyatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Muassasalar ichidagi jinoyatlarning oldini olish uchun ichki tartibni yanada kuchaytirish, muntazam monitoring va xodimlar faoliyatini nazorat qilish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, tizim ichidagi har bir xodimning mas‘uliyatini oshirish va ularni muntazam ravishda o‘qitish orqali jiddiy yutuqlarga erishish mumkin.

XULOSA

Jazoni ijro etish muassasalaridagi tezkor bo‘linmalar jinoyatchilikka qarshi kurashda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijasida aniqlangan asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

1. Texnologiyalardan foydalanish: Jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish zarur. Elektron monitoring tizimlarini joriy etish xodimlarning ishini yengillashtiradi va samaradorligini oshiradi.

2. Kadrlar tayyorlash: Tezkor bo‘linmalarining xodimlarini maxsus o‘quv dasturlari orqali malakasini oshirish va zamonaviy qidiruv usullarini o‘rgatish zarur.

3. Hamkorlikni kuchaytirish: Boshqa huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlikni yaxshilash jinoyatlarni aniqlash tezligini oshiradi.

4. Ichki tartibni kuchaytirish: Jazoni ijro etish muassasalaridagi ichki xavfsizlikni ta‘minlash uchun yangi nazorat mexanizmlarini joriy qilish va ichki huquqbuzarliklarning oldini olish kerak.

Ushbu tadqiqot asosida ishlab chiqilgan tavsiyalar tezkor bo‘linmalar faoliyatini takomillashtirishga va jazoni ijro etish tizimida huquqni muhofaza qilish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992-yil 8-dekabr). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi nashriyoti.

2. “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun (2012-yil 25-dekabr). O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma‘lumotlari.

3. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (1994-yil 22-sentyabr). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi.

4. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi (1994-yil 22-sentyabr). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi.

5. O‘zbekiston Respublikasi Jinoiy ijro kodeksi (1997-yil 1-aprel). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi.

6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarorlari. Jinoyat huquqi va protsessual masalalar bo‘yicha amaliyot to‘plami.

7. Qodirov A., Soliyev M. (2021). "Jinoyatchilikka qarshi kurashda tezkor-qidiruv faoliyatining o‘rni". *Huquq va hayot jurnali*, 3(5), 12–19.

8. Karimov F. (2020). "Jazoni ijro etish tizimida zamonaviy yondashuvlar". *Ijtimoiy fanlar va huquqiy tadqiqotlar jurnali*, 2(6), 45–50.

9. Xolmurodov T. (2019). "Tezkor-qidiruv faoliyatining samaradorligini oshirish yo‘llari". *O‘zbekiston huquqi jurnali*, 4(3), 20–28.